

О. Гук

УКРАЇНЬСЬКА МЕНТАЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Визначено пріоритетність впливу соціокультурних чинників на розвиток публічного управління, зважаючи на теоретичні розробки П. Сорокіна, М. Вебера та П. Бурдьє. Розкрито суть поняття “ментальність” на підставі методології психоаналізу, започаткованої К. Юнгом. Проаналізовано характерні риси української ментальності як особливого способу мислення та світосприйняття із урахуванням досліджень українських філософів О. Кульчицького, В. Яніва, М. Шлемкевича, Б. Цимбалістого, С. Кримського, В. Храмової, М. Поповича. На базі емпіричних досліджень, що проводилися в Україні на основі методик Г. Гофстеде та Р. Інглахарта, зроблено висновки про вагомий вплив аксіологічних чинників як центрального ядра ментальності на різні сфери суспільного життя в Україні і на систему публічного управління зокрема.

Ключові слова: публічне управління, культура, соціокультурні чинники, ментальність, підсвідоме, архетип, система цінностей.

Дослідження складного механізму функціонування системи управління суспільством у його ієрархічному (вертикальному) та мережевому (горизонтальному) вимірах вимагає з'ясування низки методологічних проблем, пов'язаних із визначенням ключових факторів впливу або чинників розвитку публічного управління. Визначити єдину детермінанту історичного розвитку людського суспільства загалом і публічного управління як складової соціальної системи, очевидно, неможливо. У системі гуманітарних наук виділяють різноманітні концепції чи підходи стосовно того, який із чинників є вирішальним. Зокрема, це і натуралістичні концепції (основну увагу звертають на природні фактори, географічні чинники); психологічні (акцентують на людській свідомості, але більшою мірою на несвідомих чинниках); соціокультурні (тут вирішальними чинниками є творча діяльність особистості, моральні норми, культурні цінності, зростання людської свободи). І звичайно, не треба забувати про марксистську концепцію (визначальна роль відводилася економічному фактору – матеріальному виробництву і економічним відносинам).

У цій науковій розвідці ми поставили собі за цілі довести, що саме соціокультурні чинники є визначальними для розвитку системи публічного управління. Методологічною базою цього припущення є відома концепція соціокультурної динаміки П. Сорокіна, який стверджував, що будь-яке суспільство можна описати і зрозуміти тільки через призму цієї, властивої йому системи, яку він називав “культурною надсистемою”.

Люди вступають у систему соціальних взаємин під впливом цілого комплексу факторів: як несвідомих (рефлекси, інстинкти), так і соціально усвідомлених (значення, норми, цінності) регуляторів. Однак коли йдеться про соціально усвідомлені регулятори, то їх можна визначити, насамперед, як соціокультурні чинники. Тільки суспільство здатне продукувати власну систему норм та цінностей, що існує ніби усередині соціально свідомих осіб і закладає базу їхнього співжиття.

Також вважаємо за необхідне наголосити, що будемо дотримуватися у процесі дослідження традиції, започаткованої М. Вебером, який обґрунтував пріоритетність впливу культури та етики як на економічну, так і на політичну підсистему суспільства. Серед сучасних дослідників найбільший інтерес для вирішення зазначеної проблеми становлять теоретичні розробки П. Бурдьє у вивченні соціально-культурних явищ, соціологічні концепції оскільки ми будемо ґрунтуватися на його теорії “стилів життя” та “стилів поведінки”.

Відповідно ми будемо відштовхуватися від ідеї, яку запозичили у П. Сорокіна про те, що чільне місце серед всієї системи соціокультурних чинників займає ментальність. Для підтвердження цієї думки процитуємо автора, який зазначає, що кожна соціокультурна система “володіє властивою їй ментальністю, власною системою істини і знання, власною філософією і світоглядом, своєю релігією і зразком “святості”, власними уявленнями правого і неналежного, власними формами красного письменства і мистецтва, своїми звичаями, законами, кодексом поведінки, своїми домінуючими формами соціальних відносин, власної економічної і політичної організацією, нарешті, власним типом особистості з властивим тільки йому менталітетом і поведінкою” [1].

Як бачимо, у запропонованій структурі на першому місці виділено ментальність як провідну характеристику суспільства. Вона, своєю чергою, продукує унікальний тип особистості; а вже ця унікальність виражається у специфіці менталітету особи. Саме тому ми поставили собі за мету обґрунтування специфіки української ментальності та визначення її впливу на систему публічного управління в Україні.

Проблема ментальності зайняла чільне місце в системі соціогуманітарних досліджень вже в середині ХХ ст. Однак сама категорія “ментальність” або “менталітет” має давнє походження (від лат. mens – розум, mentis, що поступово трансформується у англійське mental). Відповідно в англомовних словниках це поняття визначається як якість розуму, що характеризує окремого індивіда або клас індивідів; здатність чи сила розуму; настанови, настрої, зміст розуму; ступінь інтелектуальної енергії; особливості або спрямування інтелекту.

До широкого наукового вжитку термін “менталітет” було введено у першій половині ХХ ст. представниками французької Школи Анналів М. Блоком та Л. Февре. Вони вважали це поняття дуже стійким і застосовували його при характеристиці психологічних людей минулих епох, розуміючи його, насамперед, як світобачення, світогляд, або вужче – як особливий спосіб мислення. Дуже швидко ця проблема починає приваблювати до себе дедалі ширші кола науковців європейських університетів, зокрема і Мюнхенського Вільного Університету, навколо якого гуртується українська наукова діаспора.

Так, проблема ментальності стає надзвичайно актуальною для таких відомих українських мислителів ХХ ст., як: Д. Чижевський, І. Мірчук, О. Кульчицький, М. Шлемкевич, В. Янів, Б. Цимбалістий, Я. Ярема. Ці дослідники працювали на стику таких гуманітарних наук, як філософія, соціологія та етнопсихологія, а інтерес до проблеми української ментальності був обумовлений різними причинами, зокрема й особистими. Серед українських істориків в той час в еміграції більш поширеним був термін “національний характер” як продукт конкретної культури, що, персоніфікуючись, стає її носієм, продовжувачем культурних традицій і норм у майбутніх поколіннях.

Однак, виходячи з поставленої проблематики, ми вважаємо за доцільне використовувати поняття “ментальність” і зосередитися на питанні впливу цього психологічного феномену на весь спектр соціального буття людини. Тому вважаємо за

необхідне скористатися методологією психоаналізу, започаткованою К.-Г. Юнгом. Розвиваючи ідеї З. Фрейда, психолог поряд із індивідуальним несвідомим, виділяє колективне підсвідоме (*kollektiven Unbewusten*), що виступає у нього як накопичений досвідом образ, який сформувався вже з незапам'ятних часів. У цьому образі з плином часу викристалізувались певні риси, так звані архетипи або домінанти.

Відповідно до авторської термінології, “архетипи – це загальнолюдські, визначальні образи і мотиви, які приховані в найбільш глибокому прошарку підсвідомого” [2]. Формується це колективне підсвідоме із залишків та наслідків сумісних переживань етногрупи як певні неусвідомлені реакції на специфічні умови її існування, що постійно повторюються. Виражаються ті реакції саме у притаманних для певного народу універсальних праобразів (архетипів). Психоповедінкові архетипи виникають вже на перших етапах формування етносу. У подальшому під час історичного процесу вони модифікуються. Проте через зв'язок часів зберігається певний психоповедінковий варіант, що реалізується на спільній мовній, культурній та морально-етичній основі. Він дає змогу народу зберегти власну самототожність у всіх складних історичних перипетіях. Цей інваріант і є цією неповторною особливістю ментальності чи національного характеру, що фіксується на підсвідомому рівні через прадавні образи-символи або архетипи, і є основою світогляду певного народу.

Відомий український філософ С. Кримський пропонував розглядати ідею архетипів у загальнокультурному контексті, наголошуючи, що архетипи не треба розглядати як якісь “духовні гени”, “певні пресупозиції, тобто схильності, тенденції, які в різні епохи реалізуються образами, що можуть відрізнятися засобами вираження, але структурно утворюють певні прототипи...” Вони немов би окреслюють особливе методологічне бачення, коли завдяки перетворенню минулого у символи останні окреслюють смисли майбутнього, а архетипи висвітлюються як “культура попереду нас” [3].

Традиційно дослідники української ментальності виділяють такі архетипи української ментальності, як антеїзм або архетип Матері-Природи, кордоцентричність або архетип серця (базується на філософії Г. Сковороди), софійність як вища божественна мудрість (Істина). Дослідник С. Кримський зауважує, що вагоме місце серед українських архетипів посідає архетип свободи, але він набув в Україні морального розуміння, виступаючи як честь та гідність людини. І проходить цей принцип свободи крізь весь масив української історії до сучасності, чим і підтверджує свій “архетипічний статус” [4]. Тому проблема визначення ментальності як якості розуму потребує детальнішого аналізу у сучасних наукових розвідках.

Серед українських мислителів в еміграції найбільш детально займався дослідженням творчості К.-Г. Юнга О. Кульчицький. Відповідно дослідник стверджує, що підсвідоме у психолога стало своєрідним “символом, ...матірньо-творчим підґрунтям свідомості” [5]. Таке розуміння підсвідомого, на думку філософа О. Кульчицького є основою власного методу дослідження ментальності – методу генетичного дослідження чинників формування української психіки. Цей метод базується на припущенні того, що ментальність народу формували століттями різні чинники, проаналізувавши які в певній послідовності, можна визначити, в якому саме напрямі вони сформували духовність. Отож, мислитель пропонує шість основних чинників, які вплинули на формування української ментальності: 1) расові; 2) геопсихічні; 3) історичні; 4) соціопсихічні; 5) культуроморфічні; 6) доглибиннопсихологічні [6]. При цьому застерігає, що виділені ним чинники впливають на національну психіку комплексно.

Окрім архетипів як основних символів колективного несвідомого, О. Кульчицький виділяє також особисте несвідоме, базуючись на дослідженнях психолога А. Адлера про комплекси. Тут він виділяє, зокрема, групу чуттєвих комплексів, які, на його думку, формують інтимність душевного життя. На українця як представника нації, поневоленої століттями, великий вплив має комплекс меншовартості. О. Кульчицький цим комплексом вважає групу почуттів і пізнавальних установок, пов'язаних із власною недостатністю у вирішенні життєвих завдань, нездатністю до критичної самооцінки, з огляду на це, недостатністю власних сил чи надто великими труднощами у виконанні цих завдань, що відображені у несвідомому. Сприятливий ґрунт для такого комплексу зумовлений, з одного боку, особливостями української історично-політичної дійсності, а з іншого – властивостями української психіки, яку він слідом за К.-Г. Юнгом визначає як інтроверсію. Як наслідок, комплекс меншовартості в ході певних історичних подій переходить, на його думку, у комплекс кривди, що може проявлятися у двох напрямках: як мазохістичне піднесення самого страждання або ж як агресивна реакція щодо чужинців.

Проводячи детальний аналіз впливу основних чинників на формування ментальності українця, О. Кульчицький зазначає, що глибина психічних впливів залежить від інтенсивності та постійності процесів, що переносяться у сферу підсвідомості, надаючи їм одночасно й стійкості; і наголошує, що на свідомість людини впливають більше не одноразові надзвичайні події, а звичайні повторювальні дрібні факти протягом всього життя людини, які він називає, користуючись термінологією психоаналізу, сублімальними.

Автор фактично не зупиняється на аналізі расового чинника, вважаючи цей підхід дуже примітивним і навіть небезпечним. Беручи до уваги той факт, що цими дослідженнями мислитель займався в Німеччині після Другої світової війни, така його позиція видається цілком закономірною.

Щодо історичного чинника, то його найбільший вплив О. Кульчицький пов'язує з геополітичним “межовим положенням” України, яке зумовлює межову життєву ситуацію. У душі філософів-екзистенціалістів він акцентує на тому, що постійне, невіддільне від людського існування, перебування людини на “межах можливостей існування, на межах боротьби, випадковості, провини, страждання, загрози смерті призводить до наслідку, що віссю відношення до життя стає не воно саме, не турботи про життя, а щось вище за нього, якась його трансценденція, якась ідея чи ідеал, що переступає й перевищує границі життя”. Втіленням такого життя став лицарсько-козацький тип людини, який філософ називає “*vita maxima et heroica*”. І для такого типу матеріальні блага не відіграють важливої ролі, на противагу вищим духовним цінностям. Однак під впливом тих самих історичних умов сформувався в Україні і цілком протилежний тип, який мислитель називає “*vita minima*” або тип “захованого життя”, коли людина задовольняється мінімальними вимогами і проявляє в усьому покірність, конформізм, не протестуючи проти кривд, і дуже часто намагається “втєкти в себе” [7]. Саме цей тип “захованого життя” і позначається у К.-Г. Юнга терміном “інтроверсія”, який в окремих випадках демонструє повну відчуженість від реальної дійсності.

Водночас, на думку О. Кульчицького, історичний розвиток українського народу призводив до постійного зменшення представників лицарсько-козацького типу на збільшення представників його антипода.

Характеристика впливу групи культуроморфічних чинників є, по суті продовженням цієї проблеми, оскільки автор знову акцентує на ситуації межовості української культури між Заходом і Сходом чи, висловлюючись термінологією С. Гантінгтона, ситуації

цивілізаційного розлому. Філософ стверджує, що хоча Україна територіально належить до Сходу Європи, вона тяжіла весь час до Заходу. Однак геокультурно-периферійний аспект української духовності щодо окцидентальної (західноєвропейської) духовної сфери спричинив, на його думку, запізнілий і водночас послаблений вплив таких важливих для західноєвропейської культури трьох “хвиль ідей”, як католицизм, ренесанс й просвітництво [8]. Однак при тому, на думку дослідника, українці прагнуть до гармонії, і ця риса домінує в комплексі їхніх прикмет. За переконанням історика І. Лисяка-Рудницького, межове положення України між Сходом і Заходом викликало упродовж її історії намагання поєднати ці дві традиції в живу синтезу. Проблема поділу України на Схід і Захід, співіснування двох різних культур та двох різних типів ментальності не втратила своєї вагомості і до сьогодні, однак ми повернемося до цієї проблематики вже у наших висновках.

Цікавими є міркування філософа щодо впливу соціопсихічних чинників на розвиток української ментальності. З одного боку, він погоджується на так званій “селянськості” української нації (на чому наголошував, зокрема, В. Липинський) і робить звідси висновок про такі ментальні риси українців, як самодостатність, консерватизм, індивідуалізм та інтроверсія. З іншого боку, стверджує, що в соціальному житті українця завжди виняткову роль відігравали малі групи або утворення. Спірні питання вирішувало віче у Княжу добу. Згодом цей спосіб перейшов у козацьку державу. І нарешті, ця традиція зумовлює бажання жити демократичними формами устрою. Це сформувало в українців схильність до утворення малих інтимних груп типу “спільнот переживання” (Gemeinschaft за термінологією німецького соціолога Ф. Тьонніса), об’єднаних на приязні і взаєморозумінні, а не на раціонально зумовленому прагненні до розумово продуманої спільної мети [9]. Тут доцільно зауважити, що така потреба у психологічному контексті є цілком природною, оскільки тут переважають чисто емоційні фактори. У нинішній ситуації це проявляється в активізації громадського життя через створення великої кількості громадських організацій, участі в розробці різноманітних проєктів і загалом є дуже позитивною ознакою розвитку громадянського суспільства в Україні.

По суті, цю ідею висловлював і М. Драгоманов у своїй концепції громадівського соціалізму як певного соціального й міжнародного порядку, який повинен утворюватися не системою державного управління, а вільними асоціаціями, що їх формують індивіди. Такою асоціацією, на його думку, повинна бути, передусім, громада як самостійна соціальна одиниця, яка найкраще може знати потреби і здібності кожного свого члена. Схожі ідеї можемо знайти також у працях ще одного відомого українського мислителя та громадського діяча Б. Кістяківського, але вже в контексті формування правової культури як засадничої основи формування демократичної держави.

На підставі цих досліджень робимо висновок про демократичність як ментальну рису українців, що є надзвичайно важливим моментом для нинішніх державотворчих процесів в Україні. Однак викликає певні застереження думка про пріоритетне значення для українців об’єднання типу *Gesellschaft*, якщо продовжувати висловлюватися термінологією Ф. Тьонніса. Власне цим терміном соціолог називав суспільство як систему раціональних намірів і цілей, яка характеризується сталістю, доцільністю існування соціальних і правових інституцій. Тобто йдеться про державу західноєвропейського зразка, про яку писав М. Вебер, коли дійшов висновку, що “держави” як політичний інститут з раціонально розробленою “конституцією”, раціонально розробленим правом і орієнтованим на раціонально сформульовані правила, на “закони” управління чиновників-спеціалістів відома тільки Заходу, в даній

існуючій для нього комбінації вирішальних ознак, хоча початки всього цього були і в інших культурах” [10].

Після поразки українців у національно-визвольних змаганнях і втрати ними власної держави українських науковців в еміграції в той час найбільше хвилювало питання про те, як впливає ментальність на процеси державотворення. Ця проблема не втратила своєї актуальності і на сьогодні.

Тому, враховуючи доробки згаданих мислителів, на сьогодні ми повинні сконцентрувати свою увагу на проблемах сучасного українського суспільства, зокрема це стосується проблеми розвитку системи публічного управління. Тепер перед нами стоїть завдання з’ясувати, наскільки змінився менталітет нинішніх українців і чи може він слугувати соціально-культурною базою для об’єднання нинішнього українського суспільства спільною метою розбудови правової демократичної держави європейського зразка.

Серед сучасних українських мислителів, окрім С. Кримського, якого ми вже згадували, цією проблемою ґрунтовно займався колектив авторів під керівництвом М. Поповича, про що свідчить колективна монографія “Проблеми теорії ментальності”. Так, М. Попович у вступній статті “Теорія ментальності” детально аналізує походження і зміст самого поняття, згадуючи із вітчизняних дослідників професора А. Гуревича, який одним із перших на пострадянському просторі звернув увагу на цю проблематику. Проаналізувавши разом із М. Поповичем міркування А. Гуревича, спробуємо виділити найбільш характерні ознаки ментальності. Отже, це, насамперед, “...не сформульована чітко і не цілком усвідомлювана манера мислити, подекуди позбавлена логіки розумових образів, притаманна даній епосі і певній соціальній групі” [11]. Наступна важлива характеристика свідчить, що це система цінностей, яка не завжди й не повністю може бути сформульована проповідниками, прописана у моральному кодексі, але саме ті цінності “...можуть бути імпліковані в людську поведінку” [12], що, на нашу думку, є найвагомішим підтвердженням їхньої прийнятності, тим більше, що вони не усвідомлюються людьми, тими цінностями просто живуть.

Фактично, наголошується на тому, що це дійсно свій особливий спосіб мислення, притаманний певній спільноті, але неусвідомлюваний; і це система цінностей, якою люди живуть, вона проявляється у повсякденному житті, в традиціях, ритуалах, насамперед у вирішальних межових ситуаціях. Тобто саме цінності є глибинною основою досвіду співжиття певної спільноти.

Схоже визначення можемо знайти в ще одній сучасній українській дослідниці, доктора філософських наук В. Храмової, яке вона подає у вступі до видання “Українська душа”: “Ментальність – це спільне психологічне оснащення представників певної культури, що дає змогу хаотичний потік різноманітних вражень інтегрувати свідомістю у певне світобачення” [13]. Йдеться про можливість людської свідомості сприймати світ у певних межах, своєрідній матриці, на якій формується манера поведінки, спосіб сприйняття світу, система переконань та цінностей й інші важливі складові соціокультурної надсистеми.

Виходячи з поданих вище формулювань, повернемося до окресленої проблематики. Нашим завданням було визначити, який вплив має ментальність українців на сьогодні на систему публічного управління. Очевидно, що ми повинні враховувати позитивні та негативні аспекти впливу цього вагомого соціокультурного чинника. Беручи до уваги актуальність та нагальну потребу державних реформ у напрямку наближення до західноєвропейської ліберально-демократичної моделі, ми

повинні з'ясувати, наскільки близькою є українська ментальність до західноєвропейської. У ході історичного розвитку в більшості європейських країн склалася система цінностей, домінуючими в якій стали повага до закону, прав та свобод людини, приватної власності, ідеали громадянського суспільства, соціальна справедливість, сумлінне ставлення до праці як єдиного засобу зростання добробуту, емпатія, надія на власні сили при веденні господарства, прерогатива індивідуалізму. Ці цінності стали етичною основою для ефективного функціонування неформальних інститутів західноєвропейської цивілізації.

Після розпаду тоталітарної радянської системи для розвинутих європейських держав постало питання ймовірності розширення ліберально-демократичної моделі управління, враховуючи саме систему цінностей і особливості менталітету країн пострадянського простору.

Для вирішення цього завдання були залучені науковці, які розробили спеціальні методики для дослідження особливостей культурного розвитку та базової системи цінностей окремих держав. Це сприяло становленню і розвитку нової науки – етнометрії, що з'явилася наприкінці ХХ ст. Найбільше поширеними серед таких методик стали підходи, запропоновані Г. Гофстеде та Р. Інглхартом, а також кроскультурні дослідження Ш. Шварца. Вони були реалізовані в ході міжнародних проєктів діагностики цінностей, які здійснювалися протягом другої половини ХХ – початку ХХІ ст. і охопили понад 70 країн світу. За результатами опитувань були визначені та кількісно оцінені через спеціальні показники базові цінності, які є основою неформальних інститутів західноєвропейської цивілізації. Вони і визначають орієнтацію населення на сприйняття певних моделей форм і методів управління.

Більшість таких досліджень базується на порівнянні національної ментальності якоїсь однієї країни з аналогічним показником інших країн. Як наслідок, будуються спеціальні ментальні карти і на їх основі визначаються близькість або віддаленість ментальних моделей різних держав, що дає підставу для висновків про доцільність перенесення на національний ґрунт певних політичних, правових, соціально-культурних інституцій.

Так, наприкінці 2004 р. Україна приєдналася до числа учасників "Європейського соціального обстеження" (European Social Survey), що вперше дало соціологам можливість намалювати ціннісний портрет населення України в зіставленні з населенням здебільшого європейських країн. Тоді дані дослідження показали, що для українців спочатку характерна висока обережність, потреба в захисті з боку сильної держави, консерватизм, страх соціального осуду і, як наслідок, порівняно слабка потреба в новизні, творчості, свободі, самостійності та неготовність піклуватися про оточуючих людей. Про це детально описали дослідники В. Магун і М. Руднев [14].

У жовтні 2009 – серпні 2010 рр. було реалізовано проєкт опитування національного масштабу за останньою версією методики Г. Гофстеде – VSM 08, результати якого визначали близькість або віддаленість української ментальності щодо ліберальних цінностей західного суспільства. Результати цього опитування проаналізував дослідник А. Пилипенко [15].

Події, які розгортаються в Україні після листопада 2013 р.: Революція гідності, анексія Криму, збройний конфлікт на Донбасі, спричинили до неї нову хвилю зацікавленості з боку як політичних, так і наукових інституцій європейських держав. Активізувався дискурс про те, що в межах України існують дві різні ментальності, дві різні системи цінностей, сформованих під впливом цілої системи чинників, які ми

детально аналізували вище. Було організоване нове всеукраїнське репрезентативне опитування, основою якого була теорія “оновлена версія опитувальника Г. Гофстеде”. Опитування проводилося 28 липня – 1 серпня 2014 р. Вибірка становила 2 тис. осіб. На Донбасі опитування проводилося лише на території, контрольованій українською владою. Дані опитування справді продемонстрували наявність в Україні регіональних відмінностей між Сходом і Заходом за фундаментальними культурними вимірами, що помітно схожі на відмінності між українцями і росіянами. Однак опитування з’ясувало, що регіональний розподіл на умовний Захід і Схід суттєво відрізняється від того, що панує в публічному уявленні – розподіл України по Дніпру. Про це пише дослідник О. Шестаковський [16].

Емпіричні дослідження, які проводилися і продовжують проводитися в Україні на підставі зазначених методик, є надзвичайно важливими в контексті нашого дослідження. Однак теоретичне обґрунтування даних цих опитувань потребує детальнішого аналізу, так само як і ґрунтовніше ознайомлення з ідеями Г. Гофстеде, Р. Інґлхарта, Ш. Шварца. Проте це буде завданням наступних наших наукових розвідок.

Метою ж цієї наукової статті було обґрунтування важливості впливу ментальності українців як важливого соціокультурного чинника на процес формування системи публічного управління і визначення на цій підставі відповідності базової системи цінностей українців ліберально-демократичній моделі публічного управління. На підставі проведеного аналізу ми дійшли таких висновків.

1. Публічне управління є складовою соціальної системи і відповідно зазнає впливу низки факторів або чинників, які необхідно враховувати.

2. Серед значної кількості тих чинників впливу ми, базуючись на методологічних концепціях П. Сорокіна, М. Вебера та П. Бурдьє, надаємо пріоритетне значення соціокультурним чинникам, серед яких виняткове місце посідає ментальність.

3. Дослідженню феномену ментальності, що базується на методології колективного несвідомого К.-Г. Юнга, присвячена серія публікацій, серед яких ми відзначили дослідників Українського Вільного Університету у Мюнхені середини ХХ ст. та сучасних українських філософів. Серед найбільш характерних рис цього феномену ми виділяємо його відповідність системі цінностей, що є основою способу життя певного народу, та його світогляду.

4. Аналіз української ментальності, зроблений в середині ХХ ст., потребує нині врахування сучасних методик, на підставі яких ми можемо зробити висновок про відповідність базової системи соціокультурних цінностей українців ліберально-демократичній моделі публічного управління.

5. Ментальність є відносно стійким і сталим психологічним феноменом, однак на неї можна впливати свідомо та цілеспрямовано через формування у суспільстві нової системи цінностей, що відповідно потребує формування чіткої стратегії подальшого розвитку Української держави в контексті перспективного завдання Європейської інтеграції.

Список використаної література

1. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. URL : <http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elclosed/sorokin.pdf>.

2. Jung C. G. Archetyp und Unbewusstes // Grundwerk C. G. Jung. B. 2. Walter-Verlag Olten und Freiburg im Breisgan, 1984. S. 71.

3. Кримський С. Під сигнатурою Софії. К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. С. 305.

4. Так само. С. 296.
5. Кульчицький О. Карл Густав Юнг // Україна: філософський спадок століть. Хроніка-2000. К., 2000. Вип. 37/38. С. 762.
6. Кульчицький О. Риси характерології українського народу // Енциклопедія українознавства: Загальна частина: Перевидання в Україні : в 3 т. 1995. Т. 2. С. 709.
7. Так само. С. 713.
8. Так само. С. 715.
9. Так само. С. 715.
10. Вебер М. Избранное: Протестантская этика и дух капитализма. М. : “Российская политическая энциклопедия” (РОССПЭН), 2006. С. 9.
11. Попович М. В. Теорія ментальності // Проблеми теорії ментальності. URL : <https://www.filosof.com.ua/Mentaltheorie/P11.pdf>.
12. Так само. С. 4.
13. Храмова В. До проблеми української ментальності // Українська душа. К. : Фенікс, 1992. С. 4.
14. Магун В. Руднев М. Жизненные ценности населения Украины в европейском контексте. URL : <http://polit.ua/documents/2007/07/16/10values.html>.
15. Пилипенко А. Н., Литвиненко Н. И. Ценностные основания либеральной перспективы Украины // GISAP. Economics, jurisprudence and management. 2013. № 2. P. 34—37. URL : <http://gisap.eu/ru/node/18956>.
16. Шестаковський О. Де пролягають культурні відмінності між регіонами // Досвід застосування методології Г. Хофстеде в Україні : тези конф. (27 – 28 листопада 2014 р.). URL : http://www.academia.edu/9480875/Шестаковський_О._2014_.

*Стаття надійшла до редакції 29.09.2017
Схвалена до друку редколегією 24.10.2017*

О. Нук

UKRAINIAN MENTALITY AS A SOCIO-CULTURAL FACTOR OF PUBLIC ADMINISTRATION FORMATION IN UKRAINE

The priority of the influence of socio-cultural factors on the development of public administration has been defined on the basis of theoretical developments by P. Sorokin, M. Weber and P. Burdieu. The essence of the concept “mentality” is revealed on the basis of the methodology of psychoanalysis, initiated by K. G. Jung. Taking into account the research of such Ukrainian philosophers as O. Kulchytskyi, V. Yaniv, M. Shlemkevych, B. Tsymbalistyi, S. Krymskyi, V. Khramova and M. Popovych, the characteristic features of Ukrainian mentality as a special way of thinking and world perception are analyzed. Based on the empirical research conducted in Ukraine on the basis of methodics by G. Hofstede and R. Inglehart, conclusions were drawn about the significant influence of axiological factors as a central core of mentality on different spheres of social life in Ukraine and on the system of public administration in particular.

Key words: public administration, culture, socio-cultural factors, mentality, unconsciousness, archetype, system of values.